

MESUT BAYRAM DÜZENLİ**

AHMET AKGÜL***

Senâyi'nin Süleymaniyye Adlı Eseri*

The Work of Mr. Senayi Called
Suleymaniyye

Ö Z E T

Osmanlı Devleti'nin birçok yönden zirvede olduğu on altıncı asrın en belirgin türlerinden biri Süleymanname'dir. Yavuz Sultan Selim için yazılan Selimnamelerin devamı niteliğinde olan bu eserler, Osmanlı tarih yazıcılığının önemli örneklerindedir. Bunun yanı sıra Osmanlı'nın en uzun saltanat süreli ve ihtişamlı devri hakkında pek çok konuda yüksek oranda doğru ve sağlam bilgiler vermeleri beklenen Süleymanname; edebî, içtimai, askerî, dinî ve iktisadi yönlerden çalışılmayı hak edecek değere sahiptir.

Kanuni Sultan Süleyman ile aynı dönemde yaşamış müellif ve şairlerce padişahın sefer ve gazalarının anlatıldığı altısı manzum, dördü mensur olmak üzere on Süleymanname yazıldığı bilinmektedir. Manzum olarak kaleme alınan Senâyi'nin Süleymaniyye'si de bu dönemde yazılmıştır ve Sultan Süleyman döneminin ilk yarısını konu edinmektedir. Seferlere katılanlardan edinilen bilgilere dayanılarak yazıldığı anlaşılan eserde, Sultan Süleyman'ın Doğu ve Batı'ya yaptığı seferler, savaşlar ve fetihler anlatılmaktadır. Biri tarafımızca tespit edilmiş iki nüshası bulunan kitap, edebî değerinin yanında yazıldığı dönemin iskân politikasını, idari yapısını, ordunun durumu ve bölümlerini tasvir etmesi yönleriyle Kanuni devrinin ilk yarısı için orijinal bir kaynaktır. Mesnevi nazım şekliyle

ABSTRACT

One of the most prominent types of the sixteenth century, when the Ottoman Empire was at its peak in many ways, was the Suleyman-namas. These works, which are the continuation of the Selimnames written for Selim I, are important examples of Ottoman historiography. In addition, Suleyman-namas, which are expected to give a high level of correct and sound information about the most long-term and magnificent period of the Ottoman Empire, are worthy of being studied in literary, social, military, religious and economic aspects.

It was known that ten Suleyman-namas, six of which were in verses and four of which were in poems depicting expeditions and holy wars of Sultan, were written by the scribes who lived in the same period with Sultan Suleyman the Magnificent. The Suleymaniyye of Mr. Senayi, written in verse, was also written during this period and is about the first half of the period of Sultan Suleyman the Magnificent. In the work which is understood to be written based on the information obtained from the attendants of the sultan, Sultan Suleyman's expeditions to the East and to the West, wars and conquests are described. The book contains two copies, one of which is determined by us, along with its literary value, it is an original source for the first half of the Kanuni period in terms of its housing

* Makalenin Geliş Tarihi: 22.10.2018 / Kabul Tarihi: 08.11.2018.

Bu makalede tanıtılan eser, kitap olarak yayımlanma aşamasındadır.

** Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, (mesutbayramduzenli@hotmail.com).

*** Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Yalvaç MYO, (ahakgul@yahoo.com).

yazılan Süleymaniyye, 3526 beyitten müteşekkildir. 1521 yılındaki Belgrad Seferi'yle başlayan eser, 1538 tarihli Kara Boğdan seferiyle sona ermektedir.

Bu makalede Senâyî'nin kimliği üzerinde durulmuş; Süleymaniyye'nin nüshaları tanıtılmış, şekil özellikleri ve içeriği hakkında bilgiler verilmiştir.

policy, its administrative structure, the condition of the army and its sections. Süleymaniyye, written in mathnawî verse form, is composed of 3526 couplets. The work which started with the Belgrade expedition in 1521 ended in 1538 with the Kara Bogdan (Moldavia) expedition.

In this article, it was focused on the identity of Mr. Senayi; copies of Süleymaniyye were introduced and information regarding figure features and contents were given.

ANAHTAR KELİMELEER

Süleymanname, Süleymaniyye, Senâyî, Kanuni Sultan Süleyman, Mesnevi.

KEYWORDS

Suleyman-nama, Süleymaniyye, Mr. Senayi, Suleyman the Magnificent, Mathnawî.

1. Giriş

Kanuni Sultan Süleyman'ın uzun süren saltanatı boyunca seferlerini, savaşlarını, zaferlerini veya bu dönemin diğer olaylarını anlatmak için yazılan eserler genellikle "Süleymanname" adıyla anılagelmiştir¹ (Sağırılı 2010: 124). Osmanlı'nın birçok yönden zirvede olduğu bir dönemin padişahını konu edinen manzum, mensur veya manzum-mensur karışık olmak üzere elliye yakın "Süleymanname" yazıldığı tespit edilmiştir.² Bu eserlerden bazılarının müellifi belli değildir. Manzum olarak Gubârî (Abdullah), Mahremî, Hâkî, Eyyûbî, Senâyî, Fethullah Ârifî Çelebi ve Levhî tarafından yazılanlar ile mensur olarak Celalzâde Mustafa Çelebi, Bostan Çelebi, Celalzâde Salih Çelebi, Matrakçı Nasuh ve Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi tarafından yazılan Süleymannameler diğerlerine göre daha fazla ön plana çıkmıştır.

Yavuz Sultan Selim için yazılan Selimnamelerin³ devamı niteliğinde olan bu eserler, yazıldıkları dönem hakkında değerli bilgiler sunarlar.

¹ Türk Edebiyatında Kanuni Sultan Süleyman ve Hz. Süleyman'ı konu edinen iki tür "Süleymanname" bulunmaktadır. Hz. Süleyman'ı konu edinen eserler bu makalenin konusu değildir.

² Türk edebiyatındaki Süleymannamelerin sayısı konusunda Abdülkadir Özcan (2006: 124-137) dördü mensur, altısı manzum, yedisi anonim olmak üzere 17 eserden bahsetmişken Şerafettin Severcan (1999: 303-316) manzum/mensur ayrımına gitmeden 49 eser hakkında bilgi vermiştir. Hâkî Efendi'nin *Süleymanname*'si üzerine doktora çalışması hazırlayan K. Hüsnü Yılmaz ise 14 Süleymanname tespit edebildiğini söylemiştir (Yılmaz 2017: 8-21).

³ Süleymannamelerin öncüsü ve yol göstericisi olan Selimnameler, Yavuz Sultan Selim'in, sekiz yıllık saltanatına sığdırdığı sefer ve zaferleri konu edinmektedir. Süleymannamelerin yazılmasına öncülük eden bu eserler hakkında ayrıntılı bilgi

Hem Selimnamelerin hem Süleymannamelerin tarihî vesika olarak değerleri çok yüksektir. Bu tarzdaki eserler, çoğunlukla hükümdarın yanında/yakınında bulunmuş, onlarla beraber savaşılar/seferlere katılmış şahıslarca ya da bu özelliklere sahip kişilerin nakillerine dayanılarak yazılmış oldukları için birinci yahut ikinci el kaynak durumundadırlar. Hatta Osmanlı sultanları arasında dönemi en iyi aydınlatılan hükümdarın I. Selim olmasının da Selimnamelerin bu kaynaklık değerleri sayesinde olduğu söylenmektedir (Argunşah 2009: 33). Ancak sekiz on senelik olayları içeren Selimnamelere benzer şekilde, 46 yıl gibi uzun bir dönemi bütünüyle ele alan bir Süleymannamenin yazılıp yazılmadığı bilinmemektedir⁴ (Özcan 2006: 114).

Tarih kitaplarında bulunan birçok eksiklik, Süleymannameler gibi edebî eserlerden tamamlanabilir yahut bu eserler, var olan bilginin doğruluğunu teyit etmede kullanılabilir. Bir başka deyişle Süleymannameler-bilhassa tarihe tanıklık etmeleri yönüyle- edebî kıymetleri kadar disiplinler arası çalışmalar için de önemli kaynaklardır.

Senâyi'nin bu yazıya konu edilen, 1521 yılındaki Belgrad'ın fethiyle başlayan Süleymanname türündeki eseri, Sultan Süleyman'ın Batı'ya ve Doğu'ya yaptığı birçok sefer hakkında bilgi vermekte ve 1538 yılındaki Kara Boğdan seferiyle sona ermektedir. İki nüshası tespit edilen *Süleymaniyye*, (Nüshalar ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.) zengin içeriğiyle dikkati çekmektedir. Senâyi'nin *Süleymaniyye*'si; edebî değerinin yanında yazıldığı dönemin iskân politikasını, idari yapısını, ordunun durumu ve bölümlerini tasvir etmesi yönleriyle Kanuni devrinin ilk yarısı için orijinal bir kaynaktır (Özcan 1995: 41). Zira müellif, nakillere dayandırarak yazdığı eserinde sadece savaşların yahut seferlerin kuru bilgilerle kaydını tutmamış; askerin günlük yaşamından ne

için bk. Mustafa Argunşah, "Türk Edebiyatında Selimnameler", *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Yıl: 2009, 4/8, s. 31-47; Ahmet Uğur, "Selimnâme", *TDV İslam Ansiklopedisi* 36, İstanbul 2009, s. 440-41.

⁴ Araştırmacı başka bir çalışmasında bu hükmün on altıncı yüzyıl için geçerli olduğunu, on yedinci yüzyılda yazılan Kara Çelebizade Abdülaziz Efendi'nin *Süleymanname*'sinin Kanuni Dönemi'nin tamamını kapsadığını söylemiştir (Özcan 1995: 40). Nitekim Agah Sırrı Levend de Kanuni'den çok sonra yazılmış örneğin IV. Murad'a sunulmuş olan Süleymannamelerden bahsetmiştir (bk. Levend 1956: 67).

yyiyp içtiğine, sefere çıkılırken ordunun nasıl toplandığından seferde nasıl konaklandığına, sefer yollarında çekilen eziyetlerden kazanılan savaş sonrasında yapılan kutlamalara, padişahın en yakınında kimlerin bulunduğundan günlük yaşamındaki haletiruhiyesine kadar birçok ayrıntıya yer vermiştir.

2. Müellif Hakkında Bilinenler

Eserde Senâyî'nin hayatı hakkında malumat yoktur. Şair metnin herhangi bir yerinde kendisinden bahsetmemiştir. Diğer kaynaklarda ise şair hakkında net olmayan ve yok denecek kadar az bilgi vardır. Osmanlı suara tezkirelerinde yer alan Senâyî/Senâî mahlaslı şairlerden hiçbirinin *Süleymaniyye/Süleymanname* yazdıklarına dair kayıt bulunmamaktadır. Senâyî ve eseri *Süleymaniyye*'yi birlikte zikreden tek kaynak *Osmanlı Müellifleri*'dir. Fakat bu kaynakta da eser hakkında kısa tanıtım yapılmış, şairin hayatı hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. (Bk. Bursalı Mehmed Tahir 1342: 35).

Agah Sırrı Levend, *Osmanlı Müellifleri*'ni kaynak olarak Senâyî'nin *Selimname* yazarı olan Senâyî ile aynı kişi olabileceği üzerinde durmaktadır (Levend 1956: 66). Fakat *Osmanlı Müellifleri*'nde yer alan Senâyî maddesinde *Selimname*'den bahsedilmez. Levend'in kaynak gösterdiği bilgi, aynı eserin 185. sayfasında kayıtlı olan kısa bilgidir (Bk. Bursalı Mehmed Tahir 1342: 185). Fakat *Osmanlı Müellifleri*'nin başka bir yerinde *Selimname* yazarı Senâyî'ye rastlanmamıştır.

Hülasa edecek olursak, bazı araştırmalarda müellifin Balıkesirli veya Manisalı olabileceği⁵ söylene de Klasik Türk Edebiyatı'nın biyografi kaynaklarında *Süleymanname/Süleymaniyye* yazarı bir Senâyî'ye rast

⁵ Abdülkadir Özcan; Kanuni devrinde yaşayan ve Süleymaniyye'nin yazarı olabilecek, biri Balıkesirli diğeri Manisalı olan iki Senâyî üzerinde durmuş; Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi, Sicill-i Osmanî ve Osmanlı Müellifleri'nde yer alan bilgileri karşılaştırarak müellifin Manisalı Senâyî olması gerektiğini öne sürmüştür. Araştırmacı, bu tezine dayanak olarak Sicill-i Osmanî ve Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiresi'ndeki biyografik bilgileri göstermiştir (bk. Mehmed Süreyya 1996: 1495; Sungurhan-Eyduran 2017: 256-257). Kınalızade Tezkiresi ve Sicill-i Osmanî'de yer alan bilgilere göre şair olan Manisalı Senâyî, naiplik yapmış, Şehzade Mustafa'nın hocası iken onunla birlikte Amasya'ya giderek orada şehzadeyle aynı yıl (H.960) vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bk. Abdülkadir Özcan, "Kanuni Sultan Süleyman Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü", *Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu'na Armağan* (Ed. Zeynep Tarım Ertuğ), İstanbul 2006, s. 134-135.

gelinmemiştir. Dolayısıyla hem klasik hem modern kaynaklardaki birtakım muğlak bilgilerden yola çıkarak Senâyi'nin kim olduğu hakkında kesin hüküm vermek şimdilik mümkün görünmemektedir.

3. Eserin Adı Meselesi, Yazma Nüshaları ve Telif Sebebi

Kaynaklarda *Süleymanname*, *Kitâb-ı Fütühât-ı Sultân Süleymân ve Süleymani(y)e* gibi muhtelif adlarla anılan ve Senâyi'ye ait olan eserin asıl adı *Süleymaniyye'*dir. Zira yazar, kitabın sebab-i telif kısmında esere "*Süleymaniyye'*" adını verdiğini söylemektedir:

*"Yazarken baş kodı tahsîne aklâm
Süleymâniyye oldı çün buña nâm"* (b. 155)⁶

Bunun yanında eserin ulaşabildiğimiz iki yazma nüshası da ilgili kataloglara *Süleymani(y)e* adıyla kaydedilmiştir. Bu nüshalardan biri Topkapı Sarayı Müzesi El Yazma Kütüphanesinde (T), diğeri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesindedir (İ). Her iki nüshanın varak 1b'sinde serlevha olarak tezhipli bir başlık bulunmaktadır. T nüshasında "*Kitâb-ı Fütühât-ı Sultân Süleymân*" şeklinde yazılan başlık İ nüshasında "*Kitâb-ı Tevârîh-i Sultân Süleymân*" şeklindedir. Buna rağmen yazar, her iki nüshada da yukarıda değinilen beyte yer vererek kitabın isminin "*Süleymaniyye'*" olduğunu belirtmiştir.

Burada değinilmesi gereken bir diğer önemli husus, Senâyi ve eseri hakkında bilgi veren kaynaklardan hiçbirinin, eserin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesindeki nüshasından bahsetmemiş olmasıdır. Dolayısıyla eserin İ nüshasından ilk defa bu makalede bahsedilmektedir.

Eserin adının geçmesi hasebiyle yukarıda zikredilen sebab-i telif bölümünde müellif, *Süleymaniyye'*yi neden yazdığını da izah etmektedir. Buna göre Senâyi, bir gece ahablarıyla Kanuni'nin gazalarını konuşurken gaipten bir ses kulağına, "Neden bu gazaları açıkça şerh edip yazmıyorsun?" diye fısıldamış, Senâyi de bunun üzerine padişaha

⁶ Makalede, tarafımızca yayına hazırlanmış olan tenkitli metindeki beyit numaraları esas alınmıştır.

giderek yaşadığı bu olağan dışı hadiseyi aktarmış, nihayetinde onun oluru ve emriyle eseri yazmaya karar vermiştir (b. 139-156). Anlaşıldığı üzere eserin yazılma sebebi, birçok diğer mesnevide olduğu gibi, yazara gaipten gelen bir ilhamdır.

3.1. Topkapı Sarayı Müzesi Nüshası

Müze envanterine “TSMK R. 1288” numarasıyla kaydedilen bu nüsha 94 varaktır.⁷ Nesih yazı türüyle ve harekeli olarak kaleme alınan nüshanın dili, Farsça bölüm başlıkları hariç, Türkçedir. Sayfalardaki satır sayısı 19 olan nüshada ana ve alt başlıklar renkli, metin ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Bunların yanında nüshanın varak 21a’sı, varak 20b’sinin ayağında (reddade) yer alan “şehîd” kelimesi ile başlamamaktadır. 21 numaralı yaprağın koptuğunu gösteren bu durum, nüshaya numara verenlerin gözünden kaçmıştır. Dolayısıyla, T nüshasının -küçük de olsa- bir bölümü noksanıdır.⁸

Bu nüsha aşağıdaki beyitlerle başlayıp bitmektedir:

İlk Beyit: *“Cân u dilden idelüm şükr ü sipâs
İns ü cinnüñ Hâlıkına bî-kıyâs”* (b. 1)

Son Beyit: *Du’âdur ‘ömr-i insândan muhalled
Kalan oldur saña ancak mü’ebbed* (b.3526)

Ayrıca bu nüshanın sonuna eklenen tetimme kaydında yer alan Arapça, “Temmetü’l-kitâb bi-‘avni’llâhi’l-melikü’l-vehhâb fî dâri’s-saltanati Kostantiniyye fî gurre-i şehri mübârek rebî’u’l-evvel sene seb’a ve erba’in ve tis’a mi’e” ifadesinden eserin 1 Rebiülevvel 947 (6 Temmuz 1540) tarihinde İstanbul’da tamamlandığı anlaşılmaktadır.

⁷ Müzenin kataloğunda; sayfa sayısı 95 varak verilerek hata yapılmıştır.

⁸ Tarafımızca yayına hazırlanan kitap çalışmasında, kaybolan bu varaktaki manzumeler İ nüshasının 27b-28a varaklarından alınmış; T nüshasının bundan sonraki varak numaraları da yeniden düzenlenmiştir.

3.2. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Nüshası

Kütüphanede “10462” demirbaş numarasıyla kayıtlı ve 126 varak olan bu nüsha T nüshasına göre daha hacimlidir.⁹ T nüshasına benzer şekilde nesih yazı türüyle ve harekeli olarak kaleme alınmıştır. Yazmanın dili, Farsça bölüm başlıkları ve ilave edilen bazı Farsça manzumeler dışında Türkçedir. Nüshada, T nüshasından farklı olarak, bir kısmı İranlı şairlere ait Farsça şiirler¹⁰ ile Türkçe gazel ve methiyeler bulunmaktadır. Ana ve alt başlıkları renkli, metni ise siyah mürekkeple yazılmış olan nüshada sayfalardaki satır sayısı 15'tir.

T nüshasına göre dikkati çeken bir diğer fark da İ nüshasında istinsaha dair tarih bulunmamasıdır. Fakat iki nüsha karşılaştırıldığında; İ nüshasının hacmi ve ihtiva ettiği ilave manzumeler de göz önünde bulundurulurken T nüshasının daha eski tarihli olduğu söylenebilir. Daha hacimli olmasına rağmen İ nüshasının ilk ve son beyitleri T nüshasıyla aynıdır.

4. *Süleymaniyye*'nin Şekil Özellikleri

Süleymaniyye'de hikâyenin anlatıldığı ana nazım şekli mesnevidir. Bununla birlikte vaka anlatımları dışında methiye, hicviye, tarih gibi nazım türlerinin yazılmasında “gazel, kaside, kıt'a, murabba ve terki-bend” nazım şekillerinden faydalanılmıştır.

Eserdeki nazım şekillerinin toplamı 160'tır. Beyit sayısı ise -bendler de dönüştürüldüğünde- 3526'dır. Üç murabba ve bir terki-bend dışındaki diğer nazım şekillerinin nazım birimi beyittir. *Süleymaniyye*'de yer alan nazım şekilleri ve bu nazım şekillerinin toplam beyit/bend sayısı Tablo 1'de gösterilmiştir:

⁹ Kütüphanedeki katalog kaydında eserin konusu “tasavvuf” olarak verilerek hata yapılmıştır.

¹⁰ Nüshadaki Farsça manzumeler, genellikle padişah ve devlet büyüklerine övgü maksadıyla konuya uygun düşecek yerlere serpiştirilmiştir. Birçoğu İranlı şairlerden alınan ve ayrı bir çalışmanın konusunu teşkil edecek kadar fazla ve renkli olan bu şiirler, müellife ait olmadığı için yayına hazırladığımız kitaba dâhil edilmemiştir.

<i>Nazım Şekli</i>	<i>Adet</i>	<i>Toplam Beyit Sayısı</i>
Mesnevi	82	2814
Gazel	44	312
Kaside	15	223
Kıt'a	15	100
Murabba	3	30 (15 bend)
Terkib-Bend	1	47 (5 bend)
Toplam	160	3526

Tablo 1: *Süleymaniyye*'de Yer Alan Nazım Şekillerinin Beyit Sayıları

4.1. Vezin

Süleymannameler, tarihî malumatı aktarma amacıyla yazıldıkları için edebî yönün ikinci planda tutulduğu eserlerdendir. Dolayısıyla, bu tür eserlerin müelliflerinin vezne hâkimiyetlerinin ve muhayyile derinlikleri-nin, Klasik Türk Edebiyatı şairlerinin sanat kudretlerini gösterme imkânı buldukları gazel ve kaside gibi m a n z u m elerdeki vezne hakimiyet ve hayal genişliği derecesinde olması beklenmez. Üstelik çalışmaya konu olan *Süleymaniyye* adlı eserin 16. yüzyılda yazıldığı göz önünde bulundu-rulduğunda, Türkçeye henüz ünsiyet kurmaya başlayan aruz vezniyle ilgili birtakım kusurlu hâllerin ortaya çıkması olağan karşılanabilir. Bununla birlikte Senâyî'nin genel olarak aruz veznini başarılı bir şekilde kullandığı görülmektedir. Bilhassa aruzun kısa kalıplarında şairin aruza hâkimiyeti daha belirgindir. Aşağıdaki beyit, bu duruma bir örnektir:

Sânî'-i ebnâ-yı âdemdür ezel
Câmi'-i eşyâ-yı 'âlemdür ezel (b. 12)

Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçeye yoğun bir şekilde girmeye başlaması, bilindiği üzere aruz vezni ile Türkçe arasındaki uyumu güçlendirmiştir. Dolayısıyla yabancı kökenli kelimelerin yoğun olarak

bulunduğu beyitlerin vezin bakımından daha sorunsuz olduğu, incelenen eserde de görülmektedir:

--- / -.- / -.- / -.-

Kâmetüñ serv-i revândur 'ârızuñ ruhsâr-ı gül
'Aks-i nûr-ı pertev-i rûyuñdurur envâr-ı gül (b. 121)

Süleymaniyye, dört bahirde dokuz farklı vezinle yazılmıştır. Eserde en çok hezec bahri, vezin olarak ise mesnevilerde sıkça kullanılan “mefâilün/mefâilün/feülün” kalıbı kullanılmıştır. Vezinlerin kullanılmasıyla ilgili dikkati çeken hususlardan biri, aruz vezninin daha çok uzun kalıplarıyla yazılan “gazel, kaside, terkeb-bend” gibi nazım şekillerinin, “feilâtün/mefâilün/feilün” ve “mefâilün/mefâilün/feülün” gibi kısa kalıplarla yazılmış olmasıdır. Eserin mesnevi bölümleri (ana hikâye), hezec ve remel bahirlerine ait iki vezinle (mefâilün/mefâilün/feülün ve fâilâtün/fâilâtün/fâilün) yazılmış; ancak nazım şekillerinin çeşitliliği farklı vezinlerin kullanılmasının önünü açmış, bu da eseri yeknesaklıktan kurtarmıştır. Tablo 2’de, eserde kullanılan vezinler ve bunların nazım şekillerine göre dağılımı yer almaktadır:

Bahirler	Vezinler	Mesnevi	Gazel	Kaside	Kıt ‘ a	Murabba	Terkib-Bend	Toplam
Remel	<u>Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün</u>		5	6	3	2		16
	<u>Fâilâtün / Fâilâtün / Fâilün</u>	13	6		2			21
	<u>Feilâtün / Feilâtün / Feilâtün / Feilün</u>		2	2	1			5
	<u>Feilâtün / Feilâtün / Feilün</u>			1	2			3
Hafif	<u>Feilâtün / Mefâilün / Feilün</u>		1					1
Muzari	<u>Mef’ûlü / Fâilâtü / Mefâilü / Fâilün</u>		6	2	2			10
Hezec	<u>Mef’ûlü / Mefâilü / Mefâilü / Feülün</u>			1				1
	<u>Mefâilün / Mefâilün / Feülün</u>	69	19	2	2	1	1	94
	<u>Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün / Mefâilün</u>		5	1	3			9
	Toplam	82	44	15	15	3	1	160

Tablo 2: *Süleymaniyye*’de Kullanılan Vezinlerin Dağılımı

5. *Süleymaniyye'* nin İçeriği

Süleymannameler, pek çok konuda birinci veya ikinci el kaynak olarak kabul görmektedir. Ancak bu eserlerin ortak yönlerinden biri, genellikle resmî ideolojiyi yansıtmaları, yaşanan hadiseler karşısında umumiyetle devlet ve idare tarafını tutmalarıdır. Süleymannamelerin birçoğunun yazarı, devlet teşkilatında görev yapan insanlardır. Hatta bazı eserlerin padişahın emriyle yazıldığı bilinir. Dolayısıyla padişah veya yüksek mevkilerdeki idarecileri rahatsız edecek söylemler bu eserlerde yer almaz. Bundan dolayı Süleymannameler, büyük oranda resmî tarihlerin taraflı tutumunu ve eksikliklerini barındırmaktadır (Severcan 1999: 304). Senayi'nin *Süleymaniyye'* si de benzer şekilde resmî ideolojiyi yansıtan taraflı bir üslupla kaleme alınmıştır.

Süleymaniyye' deki bazı beyitlerinden bu eserin, tarih kitaplarına ve sefere katılan nâkillerden alınan bilgilere dayanılarak yazıldığı anlaşılabilir. Örneğin aşağıda yer alan beyitlerde, müellifin tarih kitaplarından faydalandığını beyan ettiği görülmektedir:

Tevârih-i kütübden suhf-ı etbâk
Tettebbu' olunup menşûr-ı evrâk (b. 164)

Tevârih-i kütübde oldı merkûm
'Acem etrâfı şâha ola ma'lûm (b. 2450)

Müellif, kaynak niteliğindeki tarih kitaplarının yanı sıra eserin birçok yerinde bilgi kaynağı olarak “ravi” den bahsetmekte ve verdiği bilgileri bu nâkillere dayandırmaktadır. Eserde kelime farklılıklarıyla da olsa şu beyitlerde geçen ibareler sıklıkla tekrar edilmektedir:

Gel iy râvî-yi ahbâr-ı melâhat
Yine esfâr-ı şehden kıl hikâyet (b. 216)

Rivâyet kıldı râvî-yi sehun-dân
Ki oldur bu cihânda ehl-i 'irfân (b. 232)

Senâyî'nin, “ravi” olarak bahsettiği kimseler bazen sefere/savaşa katılanlardır. Zira müellif, aşağıdakilere benzer birçok beyitte nâkillerinin askerler arasından olduğunu beyan etmiştir:

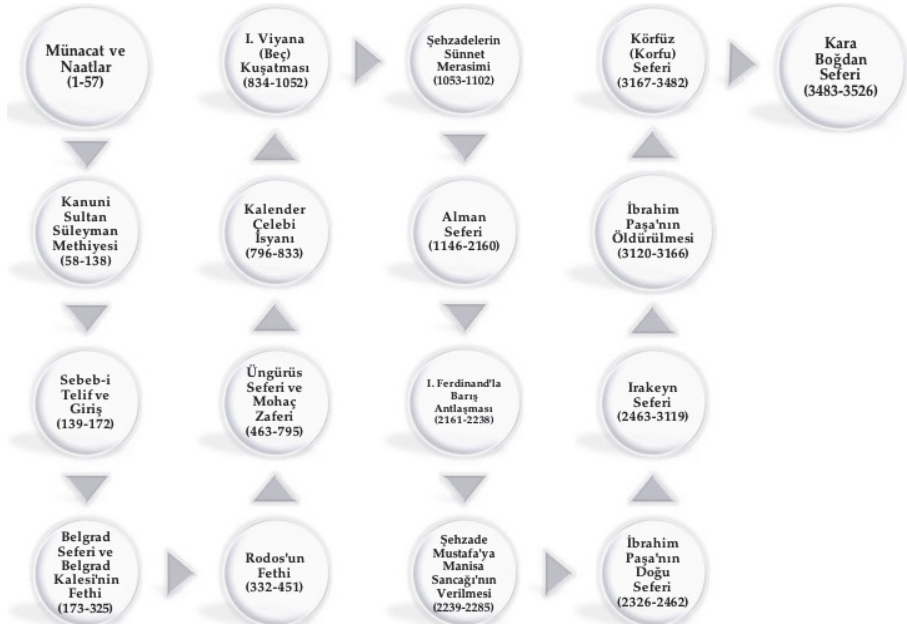
Rivâyet kıldı râvî-yi 'asâkir
Savaş-ı kal'ada ki_ol idi hâzır (b. 553)

Rivâyet eyledi râvî-yi 'asker
Ki_anı muhkî bilür merdân-ı leşker (b. 2306)

Eserde bahsedilen bu kişilerin seferlere katılan gazilerden olması düşünülebileceği gibi, müellifin tarih kitaplarından aldığı bilgileri nazmederken kaynak olarak kullandığı herhangi bir tarih kitabına “ravi” yakıştırması yapmış olması da ihtimal dâhilindedir.¹¹

Müellifin 3526 beyitlik mesnevisinde; klasik tertip yöntemine uygun olarak münacat, naat, padişah methiyesi ve sebep-i telif bölümlerinden sonra Kanuni Sultan Süleyman'ın Doğu ve Batı'ya yaptığı seferlere yer verilmiştir. Padişahın Belgrad Seferi'nden Kara Boğdan Seferi'ne kadarki bazı diğer olayların da (eğlenceler, sünnet düğünleri, isyanlar, merasimler vb.) anlatıldığı *Süleymaniyye*'nin bir bütün olarak daha net anlaşılması için eserdeki temel hadiseler, beyit aralıklarıyla, Şekil 1'de gösterilmiştir:

¹¹ Buradan hareketle, eserin, 16. yüzyıldan çok sonra tarih kitaplarından faydalanan Senâî mahlaslı biri tarafından yazılmış olma ihtimali de akla gelmektedir. Ancak bu ihtimalin tespiti dış tenkit yöntemleriyle (kâğıt ve mürekkep yaşı tespiti vb.) mümkündür.

Şekil 1: Süleymaniyye’de Anlatılan Temel Olaylar

6. Sonuç

Osmanlı’nın hemen her yönden en parlak dönemini ve o dönemin padişahını konu edinen Süleymanname türündeki eserler arasında Senâî’nin *Süleymaniyye*’si müstesna bir yere sahiptir. Eserde, Kanuni Sultan Süleyman’ın 1521 tarihli Belgrad Seferi’nden 1538 yılındaki Kara Boğdan Seferi’ne kadarki Doğu’ya ve Batı’ya düzenlenen birçok sefer anlatılmaktadır.

İki el yazma nüshası bulunan *Süleymaniyye*, orijinal bir tarihî kaynak olma özelliğinin yanı sıra disiplinler arası çalışmaları hak edecek değerdedir. Zira Senâî, Kanuni Sultan Süleyman’ın yaklaşık ilk yirmi yılını anlattığı eserinde hadiselerin yalnızca kısa künyelerine değil; askerinin günlük yaşamında ne yiyip içtiğine, neyle mutlu olup neye üzüldüğüne, sefere çıkılırken ordunun nasıl toplandığına, nerelere hangi amaçla sefer düzenlendiğine, bu sefer yollarında çekilen eziyetlere, kazanılan savaşlardan sonra yapılan kutlamalara, padişahın en yakınında kimlerin

bulunduğuna, günlük yaşamındaki haletiruhiyesine... kadar birçok ayrıntıya yer vermiştir. Bu yönleriyle eser yazıldığı dönem hakkında, devletin iskân politikası, idari ve askerî yapısı, halkın ve hanedanın sosyal yaşamı gibi önemli bilgiler içermektedir.

Kültür ve edebiyat tarihimiz açısından önem arz eden, Senâyi'ye ait *Süleymanîyye* adlı eserin ele alındığı bu çalışmada müellifin kimliği araştırılmış, eserin nüshaları tanıtılmış, şekil özellikleri ve içeriği hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda elde edilen sonuçları maddeler hâlinde şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- Klasik Türk Edebiyatının temel biyografi kaynaklarında Süleymanname yazarı olan bir Senâyi'den bahsedilmemektedir. Bir başka deyişle müellifin kimliği konusunda eldeki veriler ziyadece kıttır. Bazı modern çalışmalarda birtakım varsayımlarla Balıkesirli veya Manisalı olabileceği iddia edilse de şair hakkında kesin hükümler verilememiştir.
- 2- Eserin bilinen iki nüshasından biri Topkapı Sarayı Müzesi El Yazma Kütüphanesinde diğeri İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesindedir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan nüsha, diğere göre daha hacimlidir.
- 3- 3526 beyitten müteşekkil *Süleymanîyye*'de hikâyenin anlatıldığı temel nazım şekli mesnevidir. Bununla birlikte vaka anlatımları dışında methiye, hicviye, tarih gibi nazım türlerinin yazılmasında "gazel, kaside, kıt'a, murabba ve terkib-bend" nazım şekillerinden faydalanılmıştır. Eserde aruz vezni büyük oranda başarıyla uygulanmış, dört bahirde dokuz farklı vezin tercih edilmiştir. *Süleymanîyye*'de en çok hezec bahri, vezin olarak ise mesnevilerde sıkça kullanılan "mefâîlün/mefâîlün/feûlün" kalıbı kullanılmıştır.
- 4- Resmî ideolojiyi yansıtacak biçimde taraflı bir üslupla kaleme alınan *Süleymanîyye*'nin bazı beyitlerinden, bu eserin sefere katılan nâkillerden alınan bilgilere ve tarih kaynaklarına dayanılarak yazıldığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- ARGUNŞAH, Mustafa (2009), "Türk Edebiyatında Selimnameler", Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 4/8, s. 31-47.
- BURSALI MEHMED TAHİR (1342), *Osmanlı Müellifleri III*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- KINALIZADE HASAN ÇELEBİ (2017), Tezkiretü'ş-Şu'arâ (Haz. Aysun Sungurhan Eydurhan), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları (e-kitap), <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html> (E.T.: 08.09.2018).
- LEVEND, Agah Sırrı (1956), *Gazavatnameler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavatnamesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÖZCAN, Abdülkadir (2006), "Kanuni Sultan Süleyman Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü", Prof. Dr. Mübahat S. Kütükoğlu'na Armağan (Ed. Zeynep Tarım Ertuğ), İstanbul, s. 113-154.
- ÖZCAN, Abdülkadir (1995), "Kanuni Döneminin Tarihleri: Süleyman-nâmeler", *Tarih ve Medeniyet* (Nisan 1995), S.14, s. 40-41.
- SAĞIRLI, Abdurrahman (2010), "Süleymannâme", TDV İslam Ansiklopedisi 38, İstanbul: TDV Yayınları, s. 124-127.
- Senayi, Süleymaniyye, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Koleksiyonu, Nu: 1288.
- Senayi, Süleymaniyye, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Nu: 10462.
- SEVERCAN, Şerafettin (1999), "Süleymannâmeler", *Osmanlı*, (Ed.: Güler Eren), c. VIII, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, s. 301-317.
- YILMAZ, Kadri Hüsnü (2017), *Türk Edebiyatında Süleymân-nâmeler ve Hâkî Efendi'nin Süleymân-Nâmesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.